

”Träden vänligt viftade med sina gröna blad”

Kirjalliset keinot inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden kuvauksessa Maria
Turtschaninoffin romaanissa *Arvejord* (2022)

Mandi Mattila

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuustieteiden tutkinto-ohjelma, kotimainen kirjallisuus

Mandi Mattila

”Träden vänligt viftade med sina gröna blad” Kirjalliset keinot inhimillisen ja ei-inhimillisen välisten suhteiden kuvauksessa Maria Turtschaninoffin romaanissa *Arvejord* (2022)

Sivumäärä: 22

Kandidaatintutkielmassani tutkin Maria Turtschaninoffin *Arvejord*-teoksen (2022) inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen välisiä suhteita. Käytän hyödykseni tutkimuksessani Serenella Iovinon ja Serpil Oppermanin materiaalsen ekokritiikin käsitettä. Tarkastelen materiaalsen ekokritiikin käsitteen kautta suota teoksessa aktiivisena toimijana. Väitän toimijuuden tulevan esille erityisesti erilaisista kirjallisista keinoista sekä metsänväen hahmojen välityksellä. Pidän metsänväen hahmoja myös fantastisina elementteinä ja sidon siten teosta myös osaksi fantasian kirjoa. Tarkastelen ja analysoin teoksen personifikaatioita hyödyntäen Walter S. Melionin ja Bart Ramakersin siitä tekemää tutkimusta. Tutkin teoksen zoomorfismia sekä antropomorfismia ja pohdin, mitä ne kertovat itse henkilöihahmoista sekä heidän suhtautumisestaan ei-inhimillisiin olentoihin.

Tarkastelen ja analysoin teoksessa merkittävässä asemassa olevia lintuja. Linnuista esille tuodaan erityisesti huuhkaja, korppi sekä palokärki, joita kaikkia tarkastelen yksittäin tarkemmin tässä tutkimuksessa. Erityisesti palokärki saa romaanissa merkittävän aseman, ja tarkastelenkin sitä teoksen johtomotiivina. Läpi teoksen esiin tulevat kansanuskomukset ovat vahvasti pohjana omalle tutkimukselleni. Hyödynnän niistä tehtyä tutkimusta analyysseissäni erityisesti käsitellessäni suota sekä palokärkeä.

Avainsanat: Maria Turtschaninoff, materiaalsen ekokritiikki, personifikaatio, johtomotiivi, kansanperinne

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohtia	4
1.2	Teoreettinen kehys	6
2	Luontosuhde teoksessa	8
2.1	Suo toimijana	8
2.2	Personifikaatiot valottamassa henkilöhahmojen luontosuhdetta	10
2.3	Antropomorfismi ja zoomorfismi välineinä inhimillisen ja ei-inhimillisen rajojen purkamisessa	12
3	Lintujen moninaiset merkitykset	15
3.1	Linnut temaattisesta ja narratiivisesta näkökulmasta	15
3.2	Palokärki johtomotiivina	17
4	Lopuksi	20
	Lähteet	21

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohtia

Maria Turtschaninoffin (s. 1977–) *Arvejord* (2022) kutoo tarinaa Nevabackan suvusta. Matts Mattsinpoika Nevabacka saa palkaksi palveluksestaan torpan suomaan keskeltä, ja näin tarina Nevabackan suvusta luonnon ympäröimänä saa alkunsa. Teos on episodiroomaani, sillä se muodostuu useista eri kertomuksista (ks. Juntunen 2015, 100), mutta siinä säilyy kuitenkin punaisena lankana Nevabackan sukuhistoria sekä tuttu miljö. Romaanissa matkataan vuosisatojen saatossa eri päähenkilöstä toiseen edeten 1600-luvulta aina 2000-luvulle saakka.

Maria Turtschaninoffin teoksista on tehty vasta vähän tutkielmia. Suurin osa niistä keskittyy lasten- ja nuortenkirjallisuuden kategoriaan kuuluvaan *Maresi*-teokseen (2014) (mm. Österlund 2017 sekä Dyrli 2021). *Arvejord* on julkaistu vasta vuonna 2022, mikä todennäköisesti selittää sen, ettei teoksesta ole vielä tehty tutkimusta. Romaani on myös kirjailijan ensimmäinen aikuisille suunnattu teos, joten sitä voi tarkastella myös erilaisista kehyksistä verrattuna aiempiin Turtschaninoffin teoksiin.

Arvejord tarjoaa runsaan luontokuvauksensa takia erittäin hedelmällisen tutkimusalueen.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen inhimillisen ja ei-inhimillisen suhdetta teoksessa.

Tutkimuskysymykseni on, millä eri tavoin inhimillisen ja ei-inhimillisen suhdetta kuvataan: minkälaista sanastoa käytetään ja mitä merkityksiä eri aspekteille annetaan. Pehdyn henkilöahmojen ja luonnon, erityisesti suon, väliseen suhteeseen eri kannoilta. Suo on teoksessa hyvin merkittävästi läsnä, ja tarkastelenkin sitä materiaalisen ekokritiikin mukaisesti materiaalisena toimijana (ks. Iovino ja Oppermann 2012, 77). Suon toimijuutta ja sen ilmentymistä käsittelen luvussa 2.1. Pohdin teoksen käyttämiä sanavalintoja liittyen inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiin suhteisiin keskittyen erityisesti teoksen lukuisiin personifikaatioihin luvussa 2.2. On erittäin kiinnostavaa, miten useat henkilöahmot tarinoiden aikana vertaavat tai rinnastavat itseään johonkin lintuun tai muihin eläimiin. Antropomorfismi ja zoomorfismi ovat olennaisia käsitteitä, joita käytän analysointini välineinä tutkimuksessani luvussa 2.3. Pidän niitä henkilöahmoja ja heidän luontosuhdettaan kuvaavina trooppeina. Lisäksi kysyn, miten teos käyttää personifikaatiota, antropomorfismia ja zoomorfismia kertoakseen inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen yhteyksistä.

Teoksessa linnut ovat hyvin hallitsevassa asemassa, ja siksi tutkinkin niiden merkityksiä temaattisen ja narratiivisen näkökulman kautta luvussa 3.1. Tarkastelen lintuja kerronnallisina ja temaattisina elementteinä. Palokärki muodostaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen, sillä se on vahvasti läsnä monessa eri episodissa romaanin aikana. Täten sitä voidaan mielestäni pitää teoksen johtomotiivina. Analysoin palokärjen merkitystä tarkemmin luvussa 3.2. Teos keskittyy myös muutamaaan muuhun lintulajiin, joita tarkastelen ja analysoin tässä tutkimuksessa tarkemmin luvussa 3.1.

Läpi teoksen esiin tulevat kansanuskomukset ovat vahvasti pohjana omalle tutkimukselleni. Käytän uskomuksista puhuessani sekaisin termejä metsänhaltija sekä metsänväki. Itse teoksessa käytetään juuri termiä metsänväki, kun taas tutkielmassani hyödyntämissäni tutkimuksissa termi metsänhaltija on hallitsevampi. Metsänhaltijan ja metsänväen termejä käytetään kuitenkin myös kansanuskomuksissa synonyymeinä, joten näiden molempien termien käyttäminen tässä tutkimuksessa vaikuttaa loogiselta. Määrittelen metsänväen ja metsänhaltijan termit Antti Alhosen kirjoitelmiin perustuen: metsänhaltijat ovat metsän ja sen elävien olentojen suojelijoita. Metsänväen käsitteeseen liittyy usein ajatus siitä, että metsässä asuu monenlaisia henkiä tai olentoja, joilla on oma roolinsa ja tehtävänsä metsän ekosysteemissä. (ks. Alhonen 2013, 25.) Metsänväen hahmot näyttävät konkreettisina olentoina teoksessa. Täten teosta voidaan liittää fantasian genreen, ja väitän romaanin kuuluvan myös uusikumman tyylilajiin. Juha Raipola (2021, 202) määrittelee uusikummaa hybridiseksi: teosten maailma ja hahmot eivät istu selkeisiin luokituksiin vaan edustavat montaa asiaa yhtä aikaa, ja selkeiden lajipiirteiden sijaan se haastaa ja kyseenalaistaa niitä. *Arvejordissa* metsänväen hahmot edustavat vanhojen kansanperinteiden uskomuksia, mutta ne ovat kuitenkin myös konkreettisesti läsnä teoksessa. Teoksen maailma on näitä muutamaa fantastista elementtiä lukuun ottamatta täysin meidän maailmamme kaltainen arkisine elämineen, eikä siten istu selkeästi fantasian genreen. Täten väitän uusikumman termin sopivan teokseen osuvasti. Tarkastelen metsänväkeä fantastisina elementteinä luvussa 2.1.

Tässä tutkimuksessa olennaisimpina tarinoina ovat ”Nevabacka” sekä ”Skadedjur” -kertomukset. Käytän näitä tarinoita primaarisina esimerkkeinä, mutta pyrin kuitenkin tarkastelemaan käsittelemiäni aiheita myös muista tarinoista kumpuavien esimerkkien kautta. Tarkastelen koko tutkielmassani inhimillisen ja ei-inhimillisen suhdetta teoksen temaattiselta kannalta. Pohdin, miten ja miksi henkilöhahmojen suhde luontoon ja sen olentoihin vaikuttaa tarinan kulkuun ja heidän kohtaloihinsa.

1.2 Teoreettinen kehys

Teoreettiset lähtökohdat tälle tutkimukselle kumpuavat erityisesti ekokritiikin ja posthumanismin piireistä. Ekokritiikki on tutkimussuuntaus, joka tutkii ihmisten ja ei-ihmisten välisten suhteiden representaatiota kirjallisuudessa (Lahtinen ja Lehtimäki 2008, 7). Posthumanismi kyseenalaistaa ihmisen erityisaseman biologisesti, filosofisesti ja sosiaalisesti (Lummaa ja Rojola 2014, 7). Nämä teoreettiset ajatusmallit toimivat tutkimukseni pohjana. Näkökulmat nousevat mielestäni esiin teoksesta itsestään hyvin selkeästi. Runsaat luontokuvaukset ja tarinassa poukkoilevat olennot tarjoavat mahdollisuuksia teorioiden monipuoliseen käyttöön. Käytän posthumanistisen teorian mukaisesti termejä inhimillinen ja ei-inhimillinen välttääkseni eläinten ja ihmisten vastakkainasettelua, johon väitän myös itse teoksen pyrkivän. Hyödynnän sekä ekokritiikkiä että posthumanismia pohtiessani inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiä suhteita romaanissa. Posthumanistisen ajattelutavan mukaisesti annan ei-inhimillisille olennoille arvoa konkreettisina olentoina, en vain symboleina. Käytän myös hyödykseni posthumanismin luontokulttuuri-termiä tarkastellessani teoksessa esiintyviä täytettyjä lintuja (ks. Rojola 2014, 133).

Hyödynnän tutkimuksessani materiaalisen ekokritiikin ajatusmallia, jonka mukaan inhimillistäminen ei välttämättä ole merkki antroposentrisestä ja hierarkkisesta näkemyksestä, vaan se voi olla narratiivinen keino, jonka tarkoituksena on korostaa aineen toiminnallista voimaa (Iovino ja Oppermann 2012, 82). Käytän tässä tutkimuksessa hyödykseni Serenella Iovinon ja Serpil Oppermannin materiaalisen ekokritiikin käsitettä. Ajatus siitä, että aineella on toimijuus, on keskeisessä asemassa uudessa materialismissa. Materian ei ajatella olevan passiivista ja muuttumatonta, vaan tuotettua ja tuottavaa. (Iovino ja Oppermann 2012, 82.) Materiaalinen ekokritiikki tarkastelee kulttuurisia ja kirjallisia potentiaaleja, jotka syntyvät luonnollisesta ympäristöstä, jossa ihmistoimijat elävät rinnakkain ja toimivat yhdessä sellaisten biologisten organismien kanssa, joilla on toiminnallista kapasiteettia (Iovino ja Oppermann 2012, 84). Materiaalisen ekokritiikin käsite liittyy vahvasti *Arvejordin* suomalaisemaan, ja käytänkin sitä analyysieni pohjana.

Teoksessa on vahva yhteys kansanuskomuksiin, ja siksi käytän tutkimukseni taustalla erityisesti Antero Järvisen lintuperinnettä käsittelevää tutkimusta sekä Taivaannaulan (järjestö) julkaisemaa perinnetietoutta, jota on kirjoittanut kokoelmaksi ainakin Anssi Alhonen. Kansanperinne näkyy niin hahmojen puheissa kuin erilaisina konkreettisina sekä abstraktimpina elementteinä romaanissa. Yhdistän teoksen osaksi fantasian moninaista kirjoa, ja käytän sen fantastisien elementtien

(erityisesti metsänväen) tarkastelemiseen hyödyksi laajasti *Fantasia: lajit, ilmiöt ja yhteiskunta* -teosta (toim. Korpua et al. 2021).

Tarkastellessani personifikaatioita käytän hyödyksi Walter S. Melionin ja Bart Ramakersin siitä tekemää tutkimusta. Personifikaatio on retorinen keino, jossa jollekin ei-inhimilliselle annetaan inhimillisiä piirteitä (Melion ja Ramakers 2016, 1). Pidän personifikaatioita heidän tutkimuksensa mukaisesti eri ulottuvuuksia saavina kommunikaatiovälineinä. Ne toimivat teoksessa moninaisesti tuoden esille luonnon ja ihmisen sekä inhimillisen ja ei-inhimillisen välisiä suhteita. Käsitellessäni palokärkeä käytän hyödykseni Liisa Steinbyn johtomotiivin käsitettä.

2 Luontosuhde teoksessa

2.1 Suo toimijana

Arvejord seuraa Nevabackan suvun tarinaa vuosisadasta toiseen. Pysyvänä ilmiönä teoksessa on sen runsaat luontokuvaukset. Erityisesti suo Nevabackan torpan ympärillä vaikuttaa monin tavoin jopa elävältä. Materialistisen ekokritiikin mukaisesti ajattelen suon materiaalisena toimijana (ks. Iovino ja Oppermann 2012, 77). Suo erottuu tässä romaanissa voimakkaana ei-inhimillisenä toimijana, joka pyrkii vuorovaikutukseen ihmishahmojen kanssa. Serenella Iovino ja Serpil Opperman analysoivat artikkelissaan ”Material Ecocriticism: Materiality, Agency and Models of Narrativity” (2012, 81) Thomas Hardyn teoksen *The Return of the Native* (1878) Edgon Heath -maisemaa ja kuvailevat sen toimivan aistivana, tuntevana olentona, joka on tasaveroinen ihmisen ”tahallisten” tekojen ja älykkyyden kanssa. *Arvejordissa* suo vaikuttaisi toimivan samoin. Suo muistuttaa älyllistä olentoa, kokonaisuutena toimivaa agenttia. Monissa tapauksissa ihmisen toimijuus ja merkitykset ovatkin syvästi kietoutuneet ei-inhimillisten olentojen esiin tulevaan toimijuuteen ja merkitykseen (Iovino ja Oppermann 2012, 82). Suo on teoksessa toimija, jonka varsinainen toimijuus tulee esiin teoksen käyttämissä kirjallisissa keinoissa, kuten personifikaatioissa (ks. luku 2.2). Suo vaikuttaisi myös valjastavan muita olentoja tarkoituksiinsa ja toimivan niiden välityksellä.

Suo ei siis ainoastaan itse vaikuta suoraan henkilöhahmoihin, vaan se vaikuttaa heihin myös epäsuorasti metsänväen kautta. Toisin sanoen suota elollistetaan tarinassa metsänväen hahmojen avulla. Metsänväen hahmot ovat läsnä teoksessa konkreettisesti, minkä takia tarina saakin fantastisia piirteitä. Fantasia ammentaa monesti ainesosia mytologioista ja kansanperinteistä (Tapionkaski 2021, 434). *Arvejord* käyttää taidokkaasti fantastisien elementtien tukena kansanperinteitä, jolloin nämä elementit tuntuvat arkipäiväisiltä ja uskottavilta. Metsänhaltijat ja metsänväki ovat olennainen osa suomalaista kansanperinnettä, ja ne esiintyvät myös erityisesti teoksen alussa niin hahmojen uskomuksina kuin konkreettisina olentoina. Toisaalta teos korostaa koko ajan sitä, että kristinusko on korvaamassa kansanuskomuksia, eivätkä siten kaikki usko metsänväen olemassaoloon tai myöskään näe heitä. Modernimpaan aikaan tullessa fantastiset elementit katoavatkin lähes tyystin samassa, kun uskomus kansanperinteisiin on loppunut. Fantastisien elementtien avulla voidaan myös käsitellä yhteiskunnallisia teemoja (Koistinen ja Korpua 2021, 236). Tässä teoksessa metsänväen hahmojen kautta otetaan esille ihmisen vaikutusta luontoon ja ei-inhimilliseen. Lisäksi keskeiseksi teemaksi välittyy myös inhimillisen ja ei-

inhimillisen välisten rajojen rikkominen, joka tapahtuu inhimillistämisen ja eläimellistämisen eri muotojen kautta (ks. lisää luvuissa 2.2 ja 2.3).

Kansanuskomusten mukaan ”ihmisen näkemän haltijan ulkomuoto on sidoksissa siihen, miten metsä elollisena olentona suhtautuu ihmisen aikeisiin” (Alhonen 2013, 56). Mattsin kohdatessa metsänhaltijan ensimmäistä kertaa unessaan näyttäytyy olento karuna: ”Varelsen luktade mossan och mossvatten, dess händer var vridna och knotiga som en martall och dess kläder som vävda av tuvstarr.” (*Arvejord* = A 20). Matts tuhoaa suota, minkä vuoksi metsänhaltija suhtautuu tähän negatiivisesti. Alhonen (2013, 56) toteaa, että haltijan näyttäytyessä koruttomissa vaatteissa ja käyttäytyessä epäystävällisesti ei metsämiehelle ollut luvassa hyvää saalista, vaan häntä tulisi todennäköisemmin kohtaamaan tapaturma. Metsänhaltijan näyttäytyminen unessa toimii ennustuksena tulevalle (ks. lisää luvussa 3.2). Koska metsänhaltija ei saa negatiivisella muodollaan ensin vakuutettua Mattsia lopettamaan suon tuhoamista, ottaa se erilaisen lähestymistavan. Toisen kerran metsänhaltija näyttäytyy Mattsille kauniin, viettelevän neidon muodossa. Lempeän naisen muodossa ilmestyy haltija liitettiin uskomuksissa hyvään saaliiseen (Alhonen 2013, 56). Matts saa neidolta pojan, jonka voisi tässä tapauksessa yhdistää uskomuksen ajatukseen ”hyvästä saaliista”, sillä poika on Mattsin hartaimpia toiveita. Mattsin pettäessä haltijan kanssa tehdyn sopimuksen ja jatkaessa suon tuhoamista ilmestyy haltija taas tämän uniin pelottavassa muodossa: ”Varelsen sträckte sig efter honom med sina klolika händer, dess ilska strömmade in i honom - -” (A 25). Poika viedään Mattsilta, ja myös hänen oma kohtalonsa on surkea: ”Till slut dog han i förtid, ensam och bitter.” (A 25). Kappalaiselle metsänväen olento näyttäytyy vanhan ukon kuvana. Ukkoa kuvaillaan metsän ja suon piirteitä käyttäen, jopa hänen äänessään on luonnon piirteitä: ”Den [röst] är mer som en viskning, en susning i träden.” (A 56). Ukko ei ole ulkomuodoltaan uhkaava, vaan hän pikemminkin sulautuu maisemaan. Hänen hahmonsä on kuitenkin muodoltaan vakuuttava, aivan kuin suo pyrki sille varmistamaan, että kappalainen kuuntelee sitä, muttei kuitenkaan näe syytä esiintyä uhkaavana: kappalainen osoittaa selvästi olevansa kiinnostunut kuulemaan metsänväkeä ja ymmärtämään heitä. Metsänhaltijan (tai metsänväen) hahmossa suo pyrkii toimijana estämään omaa tuhoaan. Mattsin tarina kuvastaa hyvin sellaista luontosuhdetta, jossa luonnolta odotetaan jotain konkreettista vastalahjaa, jos sitä kohtelee hyvin: luontoa arvostetaan ainoastaan silloin, kun siltä saa jotakin, jos varsinaisesti silloinkaan. Jatkan tästä luontosuhteesta vielä seuraavassa kappaleessa tarkemmin (luku 2.2).

Näkemykseni mukaan teoksessa aivan kuin etsittäisiin mahdollisuutta kommunikoida ei-inhimillisen kanssa: se pyrkii antamaan luonnolle äänen, jonka kautta se voisi tulla ymmärretyksi

(ks. myös Lummaa 2010, 154). Äänen antaminen tarkoittaa monesti kuitenkin sitä, että se on esitettävä inhimillistään, kommunikoivana subjektina (ks. materiaallinen toimija, Iovino ja Oppermann 2012, 77). Uskon, että juuri siksi *Arvejordissa* käytetäänkin paljon kirjallisia keinoja, joilla pyritään inhimillistämään luontoa. Teos käyttää myös ihmisen kaltaisia haltijoita viestinvälittäjinä. Fantasiassa onkin tyypillistä, että nämä uudet luomukset (kuten romaanin suo metsänväen hahmossa) yhdistelevät ennestään tuttuja elementtejä, sillä täysin uuden asian kuvittelemisen voidaan mieltää mahdottomaksi (Lyytikäinen 2021, 421). Samaistuminen mahdollisimman läheisiin ja itsen kaltaisiin olentoihin on yleensä helppoa, ja siksi inhimillistämisen keinoin voidaan vaikuttaa eri tavalla.

Suon merkitys vähenee tarinan siirtyessä lähemmäs modernia aikaa. Rakennettu ympäristö, puutarha, ottaa enemmän valtaa luonnonmaisemasta tarinan edetessä. Toisaalta teoksessa myös annetaan ymmärtää, että suo on jätetty rauhaan, eikä sillä siksi vaikuttaisi olevan halua puuttua ihmishahmojen elämään samalla tavalla. Toisaalta suon merkityksen väheneminen modernina aikana mielestäni myös korostaa nyky maailman realiteettia, jossa moni on vieraantunut luonnosta. Tätä ei esitetä suoranaisesti negatiivisena asiana, sillä luonto pystyy jatkamaan toimintaansa omassa rauhassaan. Suo ei kuitenkaan enää käyttäydy myöskään positiivisesti hahmoja kohtaan. Suon vahva toimijuus puuttuu modernista ajasta käytännössä kokonaan, ja sen kuvaus jää hyvin neutraalille tasolle. Teos korostaa kuitenkin jatkuvuutta jo nimensä *Arvejord* (perintömaa) perusteella, vaikkakin jatkuvuus liitetään tässä tapauksessa selkeämmin ihmiseen: siirtyyhän Nevabackan torppa ja maat teoksessa sukupolvelta toiselle. Kuitenkin samalla romaani pohtii ihmisen pienuutta suuressa skaalassa: "Vi [folk] skulle kunna försvinna - - Men platsen försvinner inte. Den förändras, men den finns kvar." (A 366). "Perintömaa" saattaa siten viitata myös siihen, miten jokainen ihminen, jokainen sukupolvi, vaikuttaa luontoon, oli se sitten negatiivisesti tai positiivisesti, ja jättää siten perintöään eteenpäin konkreettisesti nähtäväksi.

2.2 Personifikaatiot valottamassa henkilöhahmojen luontosuhdetta

Arvejordissa käytetään runsaasti personifikaatioita, joissa ei-inhimillisille annetaan inhimillisiä piirteitä (ks. Melion ja Ramakers 2016, 1). Yhtenä syynä tähän on teoksen vahva luonnon ja ihmisen, inhimillisen ja ei-inhimillisen, välisen yhteyden teema. Personifikaatiot eivät ainoastaan rikastuta kuvausta, vaan ne myös toisaalta purkavat ihmisen erityisasemaa ja inhimillisen ja ei-inhimillisen vastakkainasetteluja samaistamalla luontokappaleita ihmisen kanssa. *Arvejordissa*

niiden avulla korostetaan ihmisen epävakaa asemaa suhteessa ei-inhimilliseen, ja siten se horjuttaa kulttuurin ja luonnon sekä ihmisen ja eläimen välisiä raja-aitoja (ks. Raipola 2021, 211). Personifikaatiot myös tarjoavat mielenkiintoisen näkökulman, jossa monesti elottomaksi tai vähintäänkin persoonattomaksi ajatelluille luontokappaleille annetaan ihmismäisiä piirteitä, jolloin meidät lukijat eräällä tavalla pakotetaan ajattelemaan passiivisten olentojen sijasta niitä aktiivisina toimijoina. Täten materiaalisesta ekokritiikin ajattelun mukaisesta myös materiaalille annetaan personifikaatioiden avulla toimijuus.

Walter S. Melionin ja Bart Ramakersin (2016, 1, 15) mukaan personifikaatio on kommunikointiväline, ja sen voidaan myös nähdä olevan jonkun tai jonkin toisen puhetta. Väitän *Arvejordissa* personifikaatioiden olevan juuri kommunikointivälineitä. Yhtäältä suo vaikuttaisi kommunikoivan suoraan henkilöhahmojen kanssa, toisaalta personifikaatioiden voidaan ajatella olevan epäsuoria ikkunoita henkilöhahmojen persoonallisuuksiin. Luonnon eri elementit saavat ihmismäisiä piirteitä, ja niiden käyttäytyminen henkilöhahmoja kohtaan välittää tietoa hahmon luontosuhteesta. ”Nevabacka”-tarinan Mattsia kohtaan luonnon kuvaillaan käyttäytyvän vastahakoisesti, aivan kuin pyrkien toimimaan tätä vastaan, kun taas Estridiä kohtaan luonto vaikuttaa saavan ystävällisiä personifikaatioita: ”- - träden vänligt viftade med sina gröna blad.” (A 40). Mattsin pyrkimys taivuttaa luonto tahtoonsa osoittaa hänen luontosuhteensa olevan hyvin antroposentrinen, ihmisen etua tavoitteleva, ja siksi myös luonto vastustaa hänen toimintaansa: ”Stubbarna ville inte upp ur åkern hur han än bände.” (A 18). Estrid taas pyrkii elämään sovussa luonnon kanssa ja osoittaa taasen luontosuhteeltaan toisenlaista näkemystä. Täten suo vaikuttaisi kommunikoivan suoraan heidän kanssaan antaen takaisin samanlaista kohtelua, mitä se itse on saanut henkilöhahmolta. ”Du får ta vad du behöver, men inte mer” (A 57) toteaa kappalaiselle ilmestynyt metsänväen hahmokin.

Väitän, että osa personifikaatioista voidaan nähdä henkilöhahmojen puhetapoina, ja täten ne myös informoivat meitä lukijoita siitä, miten hahmot itse käsittävät ja havaitsevat luonnon ympärillään, ja miten he ennen kaikkea suhtautuvat siihen. Esimerkiksi Estridin kuvaillaan istuutuvan ystävänsä pihlajan luo ja kuuntelevan tämän laulua: ”Röner susade, sjöng henne alla de gamla sångerna och visorna hon anförtrött åt den. Estrid lyssnade.” (A 27–28). Estrid kutsuu pihlajaa ystäväkseen ja kuuntelee sen lauluja, joita hän on sen haltuun uskonut. Vaikka teos on hän-muodossa, vaikuttaisivat hahmojen asenteet silti välittyvän tekstistä selkeästi: Estrid pitää ei-inhimillisiä ystävinään, uskottuinaan, jolloin hänen voidaan todeta suhtautuvan luontoon positiivisen sävyisesti. Personifikaatio toimii selkiyttämällä kuvia ja täten nostaa kuvan luoman argumentin vakuuttavuutta

(Melion ja Ramakes 2016, 14). Teos tarjoaa selkeitä argumentteja, kuten edellä jo mainituista Estridin ja Mattsin hahmojen esimerkeistä voidaan päätellä: luonnon kanssa sopusuhdassa eläminen hyödyttää lopulta sekä hahmoa että luontoa.

2.3 Antropomorfismi ja zoomorfismi välineinä inhimillisen ja ei-inhimillisen rajojen purkamisessa

Arvejordissa osa hahmoista kuvailee tai samaistaa itseään eläimiin, ja toisaalta myös eläimille annetaan piirteitä, jotka ovat ihmismäisiä. Antropomorfismi on hyvin läheinen käsite personifikaation kanssa: ei-inhimillistä kuvataan ihmisen kaltaisena. Zoomorfismi on tämän vastakohta: se tarkoittaa eläimellisten piirteiden antamista ihmisille. (Nanay 2018, 1.) Zoomorfismi on trooppi, jonka avulla teoksessa annetaan tietoa hahmoista tavalla, joka ei ole suoraviivaista. Mitä eläimiä hahmot valitsevat itsensä kuviksi ja miksi kuvastavat henkilöitä uudella tavalla. Samalla se hämärtää inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen rajoja. Nora Schuurman (2013, 13) toteaaakin artikkelissaan ”Eläin – tavoittamaton tutkimuskohde?”, että eläinten inhimillistämisen käsite (ja toisaalta myös siis ihmisten eläimellistämisen käsite) haastaa eläimen ja ihmisen välisen rajan määrittelemällä eläimen ihmisen kaltaiseksi (ja toisaalta ihmisen eläimen kaltaiseksi). Käsitän siis zoomorfismin ja antropomorfismin keinoina, joiden tarkoitus ei ole hylätä eläimen eläimellisyyttä, vaan ne löytävät ja tuovat esiin yhteneväisyyksiä inhimillisten ja ei-inhimillisten välillä. *Arvejord* pyrkiikin tuomaan esille juuri olentojen yhteneväisyyksiä.

”Slädfärd”-tarinassa Sven-isä muistelee poikansa Oton erityistä suhdetta tämän pelastaman Kalle-korpin kanssa. Tarinassa kuvaillaan, miten Kalle ja Otto laskivat yhdessä mäkeä, ja arvellaan Kalle-korpin menneen naimisiin sen kadottua keväällä. Kalle-korppi saa nimen lisäksi siis muitakin ihmismäisiä piirteitä. Lisäksi Kalle vaikuttaisi muistavan Oton vielä vuosienkin päästä, kuten myös Otto Kallen. Antropomorfismi tai inhimillistäminen vaikuttaisi olevan tässä tapauksessa sidoksissa läheisyyteen: samaistaminen itseän tapahtuu siksi, että olento koetaan itselle läheiseksi. Kalle-korppi ei kuitenkaan menetä eläimellisyyttään, vaan se on toiminut biologisen luontonsa mukaisesti etsiessään itselleen kumppanin Oton hoidettua sen takaisin kuntoon. Antropomorfismilla siis tässä tapauksessa korostetaan lajienvälistä kumppanuutta ja yhteneväisyyksiä, mutta myös eläimen eläimellisyydelle annetaan tilaa.

”Skadedjur”-tarinan Ottilia samaistaa itseään käkeeseen. Samaistaminen on suoraviivaista: ”Kucku - - Jag är en gökunge.” (A 245). Hän äänтелеe käen tapaan sekä heiluttaa usein käsiään kuin siipiä.

Käkeä pidetään loisena, sillä se munii munansa toisten lintujen pesiin ja jättää haudonnan ja poikasten hoidon muille (myös Järvinen 1991, 231). Ottilian Elsa-äiti hylkää tyttärensä kerta toisensa jälkeen jättäen Ottilian hoidon aina muiden harteille. Täten Ottilian samaistuminen käenpoikaseen antaa erikoisen yhtälön tämän oman kohtalon sekä käen biologisen luonteen välille. Myös äidin kerrotaan kuvainnollisesti lennähtävän pois tyttärensä elämästä, aivan kuin käkiemo jättäessään poikasensa: ”- - hennes mor flög ut ur hennes liv sista gång.” (A 244). Ottiliaan suhtaudutaan välillä hyvinkin epämiellyttävästi, aivan kuin loisena, ja vaari vaikuttaa ensimmäiseltä ihmiseltä, joka todella haluaa Ottilian kotiinsa. ”Gökunge”-lempinimi seuraa Ottiliaa aina aikuisuuteen asti. Nimi tuntuu ristiriitaiselta, sillä toisaalta sitä käytetään hänen torumiseensa, toisaalta hän itse samaistaa itseään käkeeseen, eikä siksi vaikuta kokevan nimeä negatiivisena konnotaationa. Toisaalta jää epäselväksi, onko nimi peräisin alun perin häneltä itseltään, vai onko nimi ollut hänestä huolehtivien aikuisten antama, jolloin nimeä voitaisiin mielestäni pitää jopa halventavana ja suoranaisena kiusantekona. Ottilian vahva samaistuminen lintuihin, käenpoikaan, saa tämän säikähtämään vaarin puhuessa linnuista vahinkoeläiminä. Samaistuminen on niin voimakasta, että tyttö pelkää joutuvansa hyllylle osaksi täytettyjen lintujen kokoelmaa. Hän myös alkaa välttelemään kissoja, joiden kuvataan napanneen myös lintuja saaliikseen. Ottilian samaistuminen lintuun vaikuttaa epätavalliselta, sillä yleensä samaistaminen tapahtuu itsensä kaltaisiin olentoihin. Linnut ja ihmiset vaikuttavat biologisesti hyvin kaukaisilta toisistaan, mutta toisaalta ihmiset ja linnut ovat aina eläneet läheisessä suhteessa keskenään: ne kuuluvat elinympäristöömme läheisesti, ne ovat vedonneet eri taiteiden esittäjiin ja ne ovat merkittävässä asemassa kansanuskomuksissamme (ks. Järvinen 1991, 9–10). Näin ajateltuna Ottilian samaistuminen käenpoikaseen ei vaikuta enää vieraalta, kun vielä lisäksi otetaan huomioon jo aiemmin mainitsemani yhteys käen biologiaan. Tässä tapauksessa zoomorfismi etsii ja löytää yhtälöitä lajien välillä, ja siten purkaa inhimillisen ja ei-inhimillisen erottelua.

”Skuggsång” -kertomus käsittelee äidin ja pojan vaikeaa suhdetta. Pojan on vaikeaa ymmärtää äitinsä käyttäytymistä. Hän päättää lähteä tarkkailemaan ympäröivää luontoa äidin pitäytyessä vaitiolossaan jo kolmatta päivää. Poika tekee tarkkoja havaintoja ympärillään liikkuvista eläimistä, ja kotiin palattuaan päättää tarkastella äitiään yhtä terävänäköisesti. Luonnon ja sen olentojen tarkastelu auttaa poikaa ymmärtämään ja hyväksymään äitinsä persoonallisuutta. Poika pystyy käsittelemään hänen ja äitinsä eroavaisuuksia paremmin vertaamalla ja samaistamalla äitiään ja itseään havaitsemiinsa eläimiin ja niiden biologisiin ominaisuuksiin:

”Mors tystnad handlade om att utesluta alla andra. Hon drog sig undan från flocken, in i ensamhet. Som järven han sett. Mor var mer som en järv än en fågel. Järvar lever

ensamma, bara honorna lever med sina ungar. Och sedan skjuter de ungarna ifrån sig. / Han och far var mer som tranorna. / De var bara så det var.” (A 181)

Poika näkee siis äitinsä ahmana, koska ne ovat luonteeltaan yksin eläviä eläimiä, kun taas kurjet elävät tyypillisesti joko ryhmissä tai kumppaniensa kanssa. Zoomorfismilla näyttää olevan tärkeä rooli kerronnassa, sillä se kuvaa hahmoja: eläinten biologisten ominaisuuksien yhdistäminen ihmisiin kuvastaa selkeästi heidän luonteitaan. Tässä tarinassa zoomorfismilla on myös tärkeä merkitys päähenkilön kasvussa ja kehityksessä, sillä hän näkee sen avulla äitinsä uudenlaisessa valossa ja ymmärtää tästä uusia asioita, mikä taas todennäköisesti vaikuttaa heidän keskinäiseen suhteeseensa. Toisaalta se jälleen purkaa inhimillisen ja ei-inhimillisen välistä erottelua ja korostaa yhteisiä piirteitä. Zoomorfismi ja antropomorfismi asettuvat tässä teoksessa ennen kaikkea antroposentrismiä vastaan, ja siten ne kuvaavat myös hahmojen suhtautumista ei-inhimilliseen: samaistuminen ei-inhimilliseen tapahtuu luonnollisella tavalla, jolloin ne myös oletettavasti koetaan itselle läheisiksi.

3 Lintujen moninaiset merkitykset

3.1 Linnut temaattisesta ja narratiivisesta näkökulmasta

Lintujen merkitys romaanissa on moninainen. Linnut eivät ainoastaan ole tärkeitä tarinan ja henkilöhahmojen kuvaajia antropomorfismin ja zoomorfismin kautta (ks. luku 2.3), vaan ne toimivat tarinassa myös muuten monivivahteisesti. Lintukuvaukset muodostavat ja kuvaavat ympäristöä, jossa tarinan henkilöhahmot liikkuvat. Havaitut linnut ovat lajeiltaan tyypillisiä kyseiselle ekosysteemille, jossa ne esiintyvät. Esimerkiksi suolla liikkuvat palokärki, teeri, korppi ja kurki, kun taas viherpeippo ja pääskynen näyttäytyvät tilan läheisyydessä. Linnut myös toimivat vuodenaikojen kuvaajina: ”- - flyttfåglarnas rop hördes över nejden.” (A 110), ”Svalorna hade en andra kull ungar - -” (A 113). Lintujen toiminnasta voidaan siis päätellä, mihin aikaan vuodesta tarina sijoittuu. Taustalla ääntelevät ja lentävät, lajinimeltä mainitut linnut jäävät enemmän taka-alalle, yksityiskohdiksi, joille ei anneta erityistä merkitystä, mutta jotka kuitenkin täydentävät tarinoiden miljöötä ja ajallista sijoittumista (ks. Lummaa 2010, 153).

Osa linnuista kuitenkin nostetaan erityisesti huomion kohteeksi. Niillä vaikuttaisi olevan myös kansanuskomusten kannalta erityisiä merkityksiä. Usko kansanuskomuksiin tulee vahvasti esille erityisesti alun episodeissa, ja siksi niiden tarkastelu analyysieni tueksi onkin tärkeää. Teoksen omat fantastiset elementit, kuten metsänväen hahmot, vahvistavat kansanuskomusten merkitystä tässä romaanissa. Usko kansanuskomuksiin näkyy selkeästi joidenkin henkilöhahmojen käytöksestä ja heidän puheistaan:

”Men då man visste att de [skogens folk] fanns. Då man visste att man levde med dem tätt inpå sig. Estrid hade alltid sett till at hålla sig väl med dem.” (A 34)

Suomalainen sananparsi varoittaa maalaamasta piruja seinille. Järvisen mukaan korppi, harakka, varis ja huuhkaja saatettiin nähdä pirun edustajana, jolloin niitä ei saanut tuoda asuinhuoneeseen edes kuvana (Järvinen 1991, 55). Näin toteaa myös ”Skadedjur”-tarinan vaari puhuessaan täytetyistä linnuista: ”Berguven är en otursfågel. En sådan skulle jag aldrig ha inomhus.” (A 255). Huuhkajaa on pidetty enuslintuna, ja sen huhuilun onkin sanottu tuovan mukanaan muun muassa kuolemaa ja onnettomuuksia (Järvinen 1991, 159). ”Nässlor”-kertomuksessa Kristiina kuulee pöllön äänen: ”Trots att det var mitt på dagen hördes plötsligt ett HOo från någon gömd uggle - -” (A 135). Pöllön ääntelyn ennustuksenomaisuutta lisää se, etteivät pöllöt tyypillisesti huhuile päiväsaikaan. Tässä tarinassa pöllön huhuilu tuntuu ennustavan Kristiinan epäonnea, sillä tämä joutuu oudon kirouksen kouriin hetkeä myöhemmin ja lopulta menehtyy. Myös ”Fågelflickan”-

kertomuksessa Alinan kuolemaa ennustaa hänen vanhempiansa eteen lentänyt huuhkaja, joka vaikuttaa aavemaiselta: ”Den hade bara suttit där helt tyst, och stirrar på mor med sina märkligt guldbruna ögon.” (A 228). Henkilöhahmojen usko kansanuskomuksiin on selvää, mikä tulee esiin esimerkiksi Alinan isän käytöksestä: ”När far fick syn på den [berguven] blev han likblek av raseri” (A 228). Isä tuntee kansanuskomukset, ja siksi pelästyy huuhkajan ilmaantumista. Alinan maatessa sairasvuoteella huuhkajan ilmestyminen aivan kuin sinetöi tämän kohtalon.

”Skadedjur”-kertomuksen Ottilialla tuntuu kuitenkin olevan poikkeuksellinen suhde lintuihin. Sen lisäksi, että hän kuvailee itseään useaan otteeseen osaksi lintuja (ks. luku 2.3), linnut käyttäytyvät häntä kohtaan erityisellä tavalla. Poikkeuksena muista tarinoista huuhkajan näyttäytyminen Ottilialle ei tuota epäonnea. Kohtaaminen on hetkellinen, mutta aivan kuin vuorovaikutuksellinen. Ottilia puhuu pöllölle, ja tämä aivan kuin reagoi puheeseen: ”Ugglan vred långsamt huvuden mot henne [Ottilia] - - HOo. / Det lät som varning.” (A 254). Ottilian kohdatessa karhun korppi asettuu suojelemaan häntä. Kansanuskomusten mukaan korppi on murheen ja kuoleman lintu, ja toisaalta saamelaisessa mytologiassa noita on usein ottanut korpin muodon (Järvinen 1991, 218, 220). Metsänväkeä nimitetään teoksessa useaan otteeseen noidiksi, joten korppi saattaa olla myös metsänväen ottama hahmo: täten tarinan korppi voidaan yhdistää saamelaiseen kansanuskomukseen. Sen käytös ei ole linnulle tyypillistä, ja korpin kuvataan jopa katsahtavan Ottiliaan olkansa yli. Täten näkemykseni mukaan voitaisiin todeta korpin toimivan eläimellisen luonteensa kanssa ristiriidassa, ja siten mytologinen näkemys noidasta korpin muodossa vaikuttaa tässä tarinassa mahdolliselta selitykseltä. Korppi saa teoksessa myös kansanuskomuksen mukaisen ”kuoleman linnun” aseman, vaikka sillä onkin samanaikaisesti antropomorfinen rooli (ks. luku 2.3). ”Slädfärd”-tarinassa kuvailtu Oton ja Kalle-korpin kohtaaminen saa ennustuksenomaisen piirteen: korppi ennustaa Oton tulevan kuoleman, vaikka kohtaaminen tutun korpin kanssa vaikuttaakin positiiviselta.

Ottilian erityinen suhde lintuihin asettautuu outoon kulmaan vaarin täytettyjen lintujen takia. Hän esimerkiksi hämmästelee ääneen vaarin kommenttia siitä, miten tämä on tehnyt linnut. Hän säälii täytettyjen lintujen kohtaloa: ”Nu tyckte hon mest synd om dem för att de inte fick flyga omkring. Morfar hade bestämt att de skulle stå där [på hyllan].” (A 251). Ottilia suhtautuu täytettyihin lintuihin aivan kuin ne olisivat joitakin eläimen ja esineen välimuotoja: ne eivät ”saa” lentää ja hän myös juttelee niiden kanssa. Lea Rojola toteaaakin artikkelissaan (2014, 133), miten täytetyt linnut ovat luonnon ja kulttuurin hybridejä: täytettyinä ne ovat kulttuurisia, mutta kuitenkin pohjimmiltaan edelleen luonnon olentoja. Toisin sanoen ne ovat luontokulttuurin olioita (Rojola 2014, 133).

Ottilian käsitys linnuista tuntuu ristiriitaiselta. Hän tietää niiden olevan täytettyjä ja vaari myös opettaa häntä täyttämisen saloihin, mutta kuitenkin hän puhuu niistä ja myös käyttäytyy siten kuin ne olisivat edelleen eläviä. Hänen suhtautumisensa täytettyihin lintuihin selittyykin juuri luontokulttuurin käsitteellä. Ottilian vahva samaistuminen lintuihin myös vahvistaa hänen ajatteluaan niistä elävinä olentoina. Lintujen toimijuutta korostetaan teoksessa jatkuvasti, sillä ne ovat romaanissa monin tavoin merkittävässä osassa. Täytetyiltä linnuilta on kuitenkin otettu tämä toimijuus pois: linnut on tehty esineiksi, passiiviseksi materiaaksi, eivätkä ne enää pysty toimimaan aktiivisina ei-inhimillisinä toimijoina. Tämä kuvastaa vaarin luontosuhdetta, jossa hän arvottaa esinettä elävän luontokappaleen edelle, ja on siten Ottilian näkemysten käänteinen puoli. Täytettyjen lintujen kohtalo jää avoimeksi. Ei ole selvää, hävitettiinkö täytetyt linnut, mutta teoksessa ainakin todetaan, että ” Nu fanns bara de vackra fåglar [Ot]Tilia målat på väggarna i Nystugans kvist.” (A 272). Tämä mielestäni viittaisi suoraan siihen, ettei täytettyjä lintuja enää ole tuvassa. Ikävien, tapettujen lintujen tilalle on tullut kauniit maalatut kuvat.

3.2 Palokärki johtomotiivina

Palokärki näyttäytyy lähes jokaisessa *Arvejordin* episodimaisessa kertomuksessa. Se toistuu teoksessa niin usein, että pidän lintua teoksen johtomotiivina. Motiivi on paikallinen, temaattinen ja tulkinnallinen, toistuva merkitysyksikkö (Suomela 2014, 143). Liisa Steinby määrittelee johtomotiivin tietynlaisissa yhteyksissä toistuvaksi seikaksi, joka toistuessaan saa merkityksen henkilöä tai tapahtumista luonnehtivana ja tulkitsevana. Pidän johtomotiivin termiä tässä pelkkää motiivin käsitettä osuvampana, sillä johtomotiivi on motiivia konkreettisempi: se viittaa aina johonkin konkreettiseen, kuten esineeseen, tapahtumaan tai johonkin piirteeseen. (Steinby 2013, 66.) Palokärki johtomotiivina ei ole yksiselitteinen, sillä se näyttäytyy teoksessa monin eri tavoin. Jotta palokärjen merkitys romaanissa tulisi ymmärretyksi paremmin, tulee sen yhteyttä kansanuskomuksiin tutkia. Teos sijoittuu ajanjaksolle, jossa nämä uskomukset ovat vielä vahvoja, ja siten myös palokärjen merkitys teoksessa avautuu niiden kautta selkeämmin.

Palokärki liittyy useisiin kansanuskomuksiin. Erityisesti uskomus, jossa palokärki ennustaa onnettomuutta tai kuolemaa, on ollut kansan keskuudessa yleinen (Järvinen 1991, 226). Palokärki on suomalaisessa mytologiassa jopa liitetty kuoleman sanansaattajaksi (Järvinen 1991, 226), minkä tehtävän palokärki saa myös yhdessä *Arvejordin* kertomuksista: ”Framom vårkanten kom en spillkråka tre gånger till hans pörte och hackade på en ståtlig tall som växte där intill - - Han visste hur ett sorgebud lät.” (A 49). Palokärki rääkäisee ennustuksen omaisesti myös ”Johannes”-

kertomuksessa, kun Eva, Brita ja Johannes matkaavat kohti suota. Johannes ei enää palaa naisten mukana takaisin Nevabackaan, ja jälleen palokärki on ennustanut tapaturman ennen kuin lukija tai edes henkilöhahmot ovat itse selvillä tarinan kulusta.

Kansanuskomusten mukaan tapaturmaa tiesi myös, jos kuuli tikan takovan yöllä puuta (Järvinen 1991, 226). *Arvejordissa* Matts saa metsänneidolta lahjaksi pojan sillä ehdolla, että tämä jättää suon rauhaan. Matts ensin lupautuu tottelemaan neidon tahtoa, mutta myöhemmin sortuu kaivamaan suosta peltoa. Varoituksista huolimatta hän jatkaa suon tuhoamista, ja yhtenä yönä hän herää unestaan ja huomaa poikansa olevan poissa. Ennustuksen omaisesti pojan katoamista edeltää lausahdus: ”I skogsbrynet trummade en spillkråka oupphörligt.” (A 25). Katoamisen jälkeen suo hiljenee: ”Mossen låg mörk och stilla. Inga fåglar sjöng, ingen spillkråka trummade.” (A 25). Täten voitaisiin todeta, että palokärki toimii tässä kansanuskomuksen mukaisesti. Se toimii ennustajana ja tuo henkilöhahmoille tapaturman enteen samalla kun myös lukija saa enteitä tulevasta.

Joidenkin kansanuskomusten mukaan metsänhaltija on saattanut näyttäytyä palokärjen muodossa (Alhonen 2013, 80; Järvinen 1991, 226). *Arvejordissa* palokärki johdattaa Estridiä kohti metsänväen Henriciä: ”Var gång hon nästan var framme vid det träd där fågeln satt flög den iväg längre in i skogen. - - Så sinnrikt och listigt förde fågeln henne - -” (A 29). Linnun motivaatio tuntuu olevan saattaa Estrid ja Henric yhteen. Koska Henric on puoliksi metsänväkeä, on hän suomaan kannalta turvallinen ihminen jatkamaan Nevabackan suvun tilalla: Henric jättäisi suon rauhaan. Palokärki vaikuttaa toimivan eläimellisen luontonsa vastaisesti toimiessaan johdattelijana, ja siksi voitaisiin kansanperinteen mukaisesti ajatella sen olevankin tässä kertomuksessa metsänhaltija palokärjen muodossa. Tämä on järkeenkäypä päätelmä, koska metsänhaltijoilla on suuri halu pitää suo entisellään. ”Kaplanen”-kertomuksessa palokärki näyttäytyy kappalaiselle useasti, etenkin yhdessä metsänväen (metsänhaltijan) kanssa. Myös tässä tarinassa palokärki ja metsänväen nainen tuntuvat olevan yhteydessä toisiinsa, vaikka toimivatkin itsenäisesti ja erillisinä. Metsänhaltija ei siis kansanuskomusten mukaisesti ota palokärjen muotoa tässä kertomuksessa, mutta näiden kahden välinen yhteys vaikuttaa selvältä. Palokärki toimii tiedustelijan omaisesti tarinan alkupuolella seuratessaan kappalaisen toimia, ja vasta myöhemmin se näyttäytyy metsänväen naisen kanssa.

Kansanuskomuksiin liittyvät piirteet vähenevät episodien siirtyessä modernimpaan aikaan. Samalla myös palokärki esiintyy romaanissa yhä vähemmän. Tämä edelleen vahvistaa tulkintaani, jossa palokärki toimii kansanuskomusten mukaisesti: uskomukset eivät ole enää modernina aikana

samalla tavalla läsnä ihmisten elämässä. Samalla tässä kiteytyy aiemmin käsittelemäni muuttuva luontosuhde, jossa luonnonympäristön ja siten myös sen olentojen merkitys heikkenee modernissa maailmassa rakennetun ympäristön tieltä (ks. luku 2.1).

4 Lopuksi

Tutkielmassani olen käsitellyt Maria Turtschaninoffin *Arvejordia*. Olen tarkastellut teosta erityisesti keskittyen sen inhimillisen ja ei-inhimillisen välisien suhteiden kuvauksiin. Olen osoittanut teoksen suon olevan materiaallinen toimija. Toimijuus tulee esille teoksen runsaasta personifikaatioiden käytöstä sekä suo myös pyrkii vaikuttamaan henkilöihahmoihin metsänväen välityksellä. Olen osoittanut personifikaatioiden olevan kommunikointivälineitä, jotka yhtäältä kommunikoivan suoraan henkilöihahmojen kanssa, toisaalta niiden voidaan ajatella olevan epäsuoria ikkunoita henkilöihahmojen persoonallisuuksiin ja heidän luontosuhteisiinsa. Olen käsitellyt tutkimuksessa antropomorfismia ja zoomorfismia, joiden olen osoittanut olevan henkilöihahmoja ja heidän luontosuhdettaan kuvaavia trooppeja. Olen tarkastellut, miten teos käyttää personifikaatiota, antropomorfismia ja zoomorfismia kertoakseen inhimillisten ja ei-inhimillisten olentojen yhteyksistä, ja miten ne pyrkivät purkamaan näiden vastakkainasettelua.

Olen todentanut ja täsmentänyt teoksessa esiintyvien lintujen merkitystä. Esiintyvät linnut täydentävät tarinoiden miljöötä ja ajallista sijoittumista. Lisäksi osa linnuista saa teoksessa erityisiä merkityksiä kansanuskomusten kautta, joita olen tässä tutkimuksessa tarkemmin tarkastellut ja analysoinut. Palokärki on sekä tässä tutkimuksessa että itse teoksessa merkittävässä asemassa, ja olen osoittanut sen toimivan teoksen johtomotiivina. Olen myös osoittanut palokärjen sekä suon merkityksen teoksessa olevan sidoksissa sen ajalliseen sijoittumiseen: niiden merkitys teoksen tarinan alussa 1600-luvulla on paljon suurempi kuin tultaessa 2000-luvulle. Tämän merkityksen muutoksen olen perustellut kansanuskomusten merkityksen vähenemisellä sekä rakennetun ympäristön tärkeyden kasvulla suhteessa luonnonmaisemaan.

Arvejordia voitaisiin vielä tutkia monen aspektin kautta. Teoksen rakenne on moninainen, ja sisältää niin kirjeitä kuin runoja. Tämä rakenteen tutkiminen ja huomioinen voisi olla mahdollinen uusi hedelmällinen tutkimuskohde. Teosta voitaisiin myös tarkastella historiallisessa kontekstissa, sillä se sisältää paljon aatteita ja vaihteita, kuten nälkävuosia ja sotia, jotka tarjoaisivat mielenkiintoisia lähtökohtia tutkimukselle.

Lähteet

- A = Turtschaninoff, Maria 2022: *Arvejord*. Helsinki: Förlaget.
- Turtschaninoff, Maria 2022: *Suomaa*. Suom. Sjöblom, Sirkka-Liisa. Helsinki: Tammi.
- Alhonen, Anssi 2013: *Esivanhempien puu. Kirjoituksia itämerensuomalaisesta uskomusperinteestä*. Taivaannaula. https://www.taivaannaula.org/esivanhempien_puu.pdf [haettu 15.2.2024].
- Dyrli, Mari Gautschi 2021: *Kvinneperspektiv, religion og natur i Maria Turtschaninoffs Maresi-trilogi*. University of Agder.
- Iovino, Serenella and Oppermann, Serpil 2012: Material Ecocriticism: Materiality, Agency and Models of Narrativity. *Ecozon@* Vol. 3.p.: *Writing Catastrophes: Cross-Disciplinary Perspectives on the Semantics of Natural and Anthropogenic Disasters*. Universidad de Alcalá de Henares, 75–91.
- Juntunen, Tuomas 2015: Episodiromaani ja 2000-luvun realismi. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, 2015–03 (1), 99–105.
- Järvinen, Antero 1991: *Linnut liitävi sanoja: Romanttinen tietokirja suomalaisesta lintuperinteestä*. Helsinki: Otava.
- Koistinen, Aino-Kaisa ja Korpua, Jyrki 2021: Fantasia elokuvassa ja televisiossa. Teoksessa *Fantasia: lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. Toim. Korpua, Jyrki, Hirsjärvi, Irma, Kovala, Urpo ja Välisalo, Tanja 2021. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 217–244.
- Lahtinen, Toni ja Lehtimäki, Markku 2008: Johdatus ekokriittiseen kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa *Äänekäs kevät: ekokriittinen kirjallisuudentutkimus*. Toim. Lahtinen, Toni ja Lehtimäki, Markku 2008. Helsinki: SKS, 7–28.
- Lummaa, Karoliina 2010: *Poliittinen siivekäs. Lintujen konkreettisuus suomalaisessa 1970-luvun ympäristörunoudessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lummaa, Karoliina ja Rojola, Lea 2014: Lukijalle. Teoksessa *Posthumanismi*. Toim. Lummaa, Karoliina ja Rojola, Lea 2014. Turku: Eetos, 7–11.
- Lyytikäinen, Pirjo 2021: Fantastisen kirjallisuuden tyylit ja kieli. Teoksessa *Fantasia: lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. Toim. Korpua, Jyrki, Hirsjärvi, Irma, Kovala, Urpo ja Välisalo, Tanja 2021. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 411–432.
- Melion, Walter S. and Ramakers, Bart 2016: Personification: An Introduction. Teoksessa *Personification: embodying meaning and emotion*. Eds. Melion, Walter S. and Ramakers, Bart 2016. Boston, Massachusetts: Brill, 1–40.
- Nanay, Bence 2018: Zoomorphism. *Erkenntnis* 2021, Vol.86 (1), 171–186.

- Raipola, Juha 2021: Uuskumma. Teoksessa *Fantasia: lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. Toim. Korpua, Jyrki, Hirsjärvi, Irma, Kovala, Urpo ja Välisalo, Tanja 2021. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 201–215.
- Rojola, Lea 2014: Hänen olivat täytetyt linnut. Teoksessa *Posthumanismi*. Toim. Lummaa, Karoliina ja Rojola, Lea 2014. Turku: Eetos, 131–154.
- Schuurman, Nora 2013: Eläin – tavoittamaton tutkimuskohde?. *ELORE*, vol. 20 – 1/2013. <https://journal.fi/elore/article/view/79045/39947> [haettu 20.12.2023].
- Steiby, Liisa 2013: Tarinan analyysi: henkilöt ja tapahtumat sekä tapahtumien jäsentyminen tarinaksi. Teoksessa *Johdatus kirjallisuusanalyysiin*. Toim. Mäkikalli, Aino ja Steinby, Liisa 2013. Helsinki: SKS, 63–95.
- Suomela, Susanna 2014: Teemasta ja sen tutkimuksesta. Teoksessa *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Toim. Alanko-Kahiluoto, Outi ja Käkelä-Puumala, Tiina 2014. Helsinki: SKS, 140–161.
- Tapionkaski, Sanna 2021: Fantasia, sukupuoli ja seksuaalisuus. Teoksessa *Fantasia: lajit, ilmiöt ja yhteiskunta*. Toim. Korpua, Jyrki, Hirsjärvi, Irma, Kovala, Urpo ja Välisalo, Tanja 2021. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 433–454.
- Österlund, Mia 2017: Långsamt knöt systerskapet oss samman”: Sexualiserat våld, separatism och särart i Maria Turtschaninoffs fantasyromaner Maresi och Naondel. *Kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti Avain*, 2017–10 (3), 56–73.